

LAKIALOITE 117/2007 vp

Siviilipalveluslaki ja lait eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Eduskunnalle

ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Aloite on rinnakkaislakialoite hallituksen esitykselle siviilipalveluslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 140/2007 vp).

Lakialoitteessa ehdotetaan siviilipalveluksen suorittamisajaksi 240 vuorokautta eli 8 kuukautta, mikä vastaa lähinnä keskimääräistä varusmiespalvelusaikaa. Hallituksen esityksessä siviilipalveluksen suorittamisajaksi ehdotetaan 362 vuorokautta.

Lakialoitteessa ehdotetaan siviilipalveluksesta kieltäytymisen osalta tuomioistuimelle mahdollisuutta tuomita vankeusrangaistus ehdollisena. Tuomioistuimet noudattaisivat rikoslain yleistä säännöstä ehdollisen ja ehdottoman tuomion valinnassa. Vankeus tuomittaisiin täysin päivin. Tuomio voitaisiin määrätä ehdollisena.

Ehdotukseni mukaan ehdollisen tuomion valinnassa noudatetaan rikoslain 6 luvun 9 §:n 1 momentin määräyksiä. Koeajaksi määrättäisiin jäljellä oleva palvelusaika.

Niin ikään lakialoitteessa ehdotetaan luopumista hallituksen ehdottamasta erityisten poikkeusolojen vakaumuksen tutkintalautakuntien perustamisesta. Kiinnitän huomiota siihen, että mikäli tällaisten toimielinten perustamiseen päädytään, niiden tulisi selvittää aidosti hakijoiden vakaumuksia tasapuolisesti ja objektiivisesti ja tehdä päätöksensä nimenomaan hakijoiden vakaumusten perusteella vailla muita asiaan vaikuttavia tekijöitä. Lisäksi, mikäli tähän malliin päädytään, on siviilipalvelusta hakevilla oltava valitusoikeus tutkintalautakunnan päätöksestä.

PERUSTELUT

1. lakiehdotus: Ehdotus siviilipalveluslaiksi

4 §. *Siviilipalvelusaika.* Ehdotan lakialoitteessa siviilipalveluksen kestoksi 240 päivää eli 8 kuukautta. Tällöin palvelusaika vastaa keskimääräistä varusmiespalvelusaikaa. Hallituksen esityksen pykäläperusteluissa todetaan, että keskimääräinen varusmiespalvelusaika tällä hetkellä

on noin 8,55 kuukautta (HE 140/2007 vp, s. 31/II).

Hallituksen esityksessä siviilipalvelusaikaa ehdotetaan lyhennettäväksi nykyisestä 13 kuukaudesta 12 kuukauteen. Hallituksen muutosehdotus on kyllä myönteinen mutta nähdäkseni riittämätön saattamaan siviilipalvelukseen osallistuvien asema yhdenvertaiseksi varusmiespalvelusta suorittaviin nähden.

Kun 13 kuukauden palvelusaika on todettu ihmisoikeusvalvonnassa rangaistuksenomaiseksi ja syrjiväksi, sen alentaminen 12 kuukaudeksi ei nähdäkseen riitä poistamaan syrjintää eikä toteuttamaan uskonnon-, omantunnon- ja mielipiteenvapauden vaatimuksia tai täyttämään Euroopan sosiaalisen peruskirjan vaatimuksia.

Hallituksen esityksen perusteluissa pohdiskellaan eri palvelusmuotojen "kokonaisrasittavuustekijöitä". Totean, että tässä punninnassa ei ole otettu huomioon kaikkia välittömiä haittoja, joita siviilipalveluksen valitsemisesta aiheutuu, ei työsyryntää eikä johtajakoulutuksen saaneiden asevelvollisten suosintaa opinnoissa ja työelämässä. Palveluksen kokonaiskesto määrittää ajan, jonka palvelusta suoritettava on poissa työelämästä ja opiskelusta, ja palveluksen kokonaiskesto on nähdäkseen ainoa objektiivinen mittari siviili- ja varusmiespalveluksen välillä. Palveluksen suorittamisen "kokonaisrasittavuus" ja tosiasiallinen sisältö vaihtelevat palvelusmuotojen sisällä niin paljon, että muunlaiset "rasittavuusvertailut" palvelusmuotojen välillä ovat mahdottomia ja tarkoitushakuisia. Tällaiset julkisuudessa ja muualla silloin tällöin esitetyt "rasittavuusvertailut" eivät perustu myöskään minkäänlaisiin selvityksiin ja ovat näin ollen lähinnä mielipiteen luontoisia.

Suomi sai vuonna 2004 huomautuksen Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeuskomitealta, joka totesi Suomen siviilipalveluksen olevan pituudeltaan syrjivä ja lainsäädännön olevan tältä osin kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen vastainen.

Samaan asiaan on kiinnittänyt huomiota myös Euroopan neuvoston sosiaalisten oikeuksien komitea, joka vuonna 2004 totesi päätöslauselmaansa, ettei yli kaksinkertainen siviilipalvelusaika ole Euroopan sosiaalisen peruskirjan mukainen (ks. myös HE 140/2007 vp, s. 31/I). Samaan kantaan päätyi myös Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutettu Alvaro Gil-Robles vuonna 2001 ja uudelleen vuonna 2006. Kansainvälisessä ihmisoikeusvalvonnassa varusmiespalvelusta huomattavasti pidempää siviilipalvelusajaa pidetään rangaistuksenomaisena Suomea sitovien

kansainvälisten ihmisoikeussopimusten perusteella.

Rangaistuksenluontoinen siviilipalvelusaika on osaltaan vaikuttanut myös totaaliikieltäytymisen voimakkaaseen yleistymiseen: 2000-luvulla jokaisena vuonna vankeuteen on tuomittu yli 50 aseistakieltäytyjää. Ihmisoikeusjärjestö Amnesty International on todennut vuosittain useita vangittuja suomalaisia aseistakieltäytyjiä mielihopeangeiksi siviilipalveluksen rangaistuksenomaisen keston johdosta.

4 luku. Siviilipalvelushakemuksen käsittely erityisoloissa. 18—22 §. Vakaumuksen tutkintalautakunta ylimääräisen palveluksen, osittaisen tai yleisen liikekannallepanon aikana. Ehdotan lakialoitteessa hallituksen esityksen (HE 140/2007 vp, s. 102—103) 1. lakiehdotuksen 4 luvun poistamista kokonaan.

Pidän hallituksen lakiehdotuksessa esitettyä poikkeusolojen vakaumuksen tutkintalautakuntaa tarpeettomana ja aseistakieltäytyjien oman tunnonvapautta vaarantavana.

Mikäli lautakunta kuitenkin perustetaan, sen toiminta tulee laissa ja lain perusteissa määrätä tapahtuvaksi niin, että sen tarkoitus todellakin on selvittää hakijoiden vakaumuksia tasapuolisesti ja objektiivisesti ja että se tekee päätöksensä nimenomaan näiden vakaumusten perusteella vailla muita asiaan vaikuttavia tekijöitä. Ottaen huomioon, että suuren miesmäärän liikekannallepanoa tosiasiallisesti edellyttävän sotilaallisen kriisin todennäköisyyttä voidaan pitää erittäin vähäisenä, vakaumuksen tutkinnasta voitaneen luopua sotilaallisen maanpuolustuksen tarpeiden siitä kärsimättä.

Aikaisemmista vakaumuksen tutkintalautakunnista saadut kokemukset eivät viittaa siihen, että sotilasjäsenen mukanaolo lautakunnassa edesauttaisi hakijoiden tasapuolista kohtelua, joten sotilasjäsen tulee poistaa lautakunnan kokoonpanosta. Lautakunnan päätöksistä on oltava mahdollisuus valittaa, ja hakijat on hakemuksen käsittelyn ajaksi kaikissa tapauksissa vapautettava armeijapalveluksesta.

HE:n 7 §:n 1 mom. Siviilipalveluksesta kieltäytyminen ja 80 §:n 1 mom. Siviilipalveluksesta kieltäytymistä koskevat erityissäännökset.

Ehdotan lakialoitteessa muutosta hallituksen esittämään (HE 140/2007 vp, s. 114—115) siviilipalveluslain 73 §:n 1 momenttiin. Ehdottamassani muodossa 73 §:n 1 momentti kuuluisi seuraavasti: "Siviilipalvelusvelvollinen, joka jättää saapumatta tämän lain 3 §:ssä tarkoitettuun peruskoulutukseen tai työpalveluun, lopettaa sen tai ilmoittaa kirjallisesti kieltäytyvänsä siviilipalveluksesta, on tuomittava siviilipalveluksesta kieltäytymisestä vankeuteen ajaksi, joka vastaa puolta hänen jäljellä olevasta palvelusajastaan. *Tuomio voidaan määrätä ehdollisena. Ehdollisen tuomion valinnassa noudatetaan rikoslain 6 luvun 9 §:n 1 momentin määräyksiä. Koeajaksi määrätään jäljellä oleva palvelusaika.*"

Viittaus rikoslain 6 luvun 9 §:n 1 momenttiin johtaa siihen, että ehdollisen tuomion valinta suoritetaan normaaleiden rangaistuksen määräämistä koskevien periaatteiden mukaan. Rikoslain 6 luvun 9 §:n 1 momentin mukaan määrääkainen, enintään kahden vuoden vankeusrangaistus voidaan määrätä ehdolliseksi (ehdollinen vankeus), jollei rikoksen vakavuus, rikoksesta ilmenevä tekijän syyllisyys tai tekijän aikaisempi rikollisuus edellytä ehdottomaan vankeuteen tuomitsemista.

"Siviilipalveluksesta kieltäytymisen" osalta hallituksen esittämässä muodossa aiemmat epäkohdat jäisivät voimaan. Suomi säilyisi maana, joka vangitsee aseistakieltäytyjiä useiden kansainvälisten elinten suositusten vastaisesti. Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutettu Alvaro Gil-Robles lausui syyskuussa 2001 Suomea koskevassa raportissaan pitävänsä tärkeänä, että suhtautumisessa totaalkieltäytyjiin etsittäisiin muita keinoja kaavamaisena määrättyvän ehdottoman vankeusrangaistuksen sijaan. Maaliskuussa 2006 julkaistussa seurantaraportissa hän totesi, ettei aseistakieltäytyjien ongelmien ratkaisemisessa ole edistytty.

HE:n 74 §:n 1 mom. Siviilipalvelusrikos.

Ehdotan lakialoitteessa, että siviilipalvelusrikoksesta voitaisiin tuomita ehdollinen rangaistus.

Ehdotukseni mukaan hallituksen esittämä (HE 140/2007 vp, s. 115) 74 §:n 1 momentti kuuluisi muutettuna: "Siviilipalvelusvelvollinen, joka hänelle määrätystä kurinpitorangaituksesta huolimatta edelleen olennaisesti laiminlyö 37 §:n mukaisen palvelusvelvollisuutensa, on tuomittava siviilipalvelusrikoksesta vankeuteen ajaksi, joka vastaa enintään puolta hänen jäljellä olevasta palvelusajastaan. *Tuomio voidaan määrätä ehdollisena. Ehdollisen tuomion valinnassa noudatetaan rikoslain 6 luvun 9 §:n 1 momentin säännöksiä. Koeajaksi määrätään jäljellä oleva palvelusaika.*"

Hallituksen esityksen 1. lakiehdotuksen 80 §:n mukaan siviilipalveluksesta kieltäytymisestä tai siviilipalvelusrikoksesta langetettua tuomiota ei voida langettaa ehdollisena eikä sen sijasta voi määrätä yhdyskuntapalvelua. Kyseisen pykälän perusteluissa viitataan tämän perusteeksi 73 §:n perusteluihin, joissa ehdottomia vankeusrangaistuksia perustellaan sillä, että "siviilipalveluksesta kieltäytymisestä ei tule tehdä vaihtoehtona liian houkuttelevaa."

Tämä peruste ei kuitenkaan päde siviilipalvelusrikoksesta uuden lain 74 §:n mukaan tuomitavien kohdalla, sillä he joutuisivat lakiesityksen mukaan rangaistusmaksimia lyhyemmän tuomion saadessaan joka tapauksessa suorittamaan palveluksen loppuosan siviilipalveluksessa niin, että rangaistuslaitoksessa vietetty aika hyvitetään jäljellä olevaa palvelusaikaa määrättäessä (74 §:n 3 mom.).

Ehdolliseen vankeuteen tuomitavat eivät vietä aikaa rangaistuslaitoksessa, joten ehdollinen rangaistus ei vähentäisi siihen siviilipalvelusrikoksesta tuomitavan jäljellä olevaa henkilökohtaista siviilipalvelusaikaa eikä ehdollisen tuomion mahdollistaminen seuraamisvaihtoehtona näin ollen lisäisi siviilipalvelusrikoksen "houkuttelevuutta" millään tavalla.

HE:n 80 §:n 1 mom. Ehdotuksestani ehdollisen tuomion antamismahdollisuuteen johtuu, että ehdollisen tuomion kielto tulisi poistaa hallituksen esityksen (HE 140/2007 vp, s. 116) 1. lakiehdotuksen 80 §:n 1 momentista. Ehdotukseni 80 §:n 1 momentiksi olisi muodossa: "Edellä 73

tai 74 §:n nojalla (*poist.*) tuomitun rangaistuksen sijaan ei saa määrätä yhdyskuntapalvelua. Vankeusrangaistus tuomitaan täysin päivin. Vankeutta voidaan tuomita vähemmän kuin rikoslain (39/1889) 2 c luvun 2 §:n 2 momentissa säädetty vähimmäisaika."

HE:n 105 §:n 2, 3 ja 6 momentit. Siirtymäsäännös. Hallituksen esityksen (HE 140/2007 vp, s. 123) 1. lakiehdotuksen 105 §:n 1 momentin mukaan siviilipalveluslain säännöksiä sovelletaan jäljempänä säädetyn poikkeuksin myös siviilipalvelusvelvolliseen, joka on aloittanut siviilipalveluksensa ennen tämän lain voimaantuloa.

2 momentin poistaminen: Uuden lain lyhyempi palvelusaika ja lomamääräykset koskemaan myös lain voimaantullessa palveluksessa olevia.

Ehdotan hallituksen esityksen 1. lakiehdotuksen 105 §:n 2 momentin poistamista. Hallituksen esityksessä 2 momentin sisältönä on, että ennen tämän lain voimaantuloa palveluksensa aloittaneeseen siviilipalvelusvelvolliseen ei sovelleta palvelusaikaa koskevaa 4 §:ää eikä 39 §:n 1 momentin säännöksiä henkilökohtaisen lomien määrästä.

3 momentin poistaminen: Vakaumuksen tutkintalautakunnan poistaminen laista. Momentin poistaminen seuraa edellä tekemästäni ehdotuksesta poistaa laista 1. lakiehdotuksen 4 luku ja siihen sisältyvä vakaumuksen tutkintalautakun-

ta erityisoloissa. Hallituksen esityksen 3 momentin sisältönä on, että mitä 18 §:n 2 momentissa säädetään, ei sovelleta, jos palveluksen suorittanut on hyväksytty siviilipalvelukseen ennen tämän lain voimaantuloa.

6 momentin poistaminen: Lievemman lain periaatetta on noudatettava myös siviilipalvelurikkomuksiin, minkä vuoksi momentti on poistettava.

Rikosoikeudessa yleensä noudatetaan rikosoikeudellista lievemman lain periaatetta: jos laki muuttuu tekohetken jälkeen, on noudatettava lievämpää lakia. Normaalikäytännöstä poiketen on sovellettava tekohetken jälkeen voimaan tullutta lakia, jos sitä soveltamalla päästään syytetyn kannalta lievempään lopputulokseen.

Hallituksen esityksessä 1. lakiehdotuksen 105 §:n 6 momentti merkitsee kieltoa soveltaa lievemman lain periaatetta palvelusrikkomuksiin. Hallituksen esityksen 6 momentin sisältönä on, että ennen tämän lain voimaantuloa tapahtuneet palvelusrikkomukset ratkaistaan menettelyn ja seuraamusten osalta palvelusrikkomuksen tekohetkellä voimassa olleiden säännösten mukaisesti.

2.—15. lakiehdotus kuten HE

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:

1.

Siviilipalveluslaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1—3 §
(Kuten HE)

4 §
Siviilipalvelusaika

Siviilipalvelusaika on 240 päivää.

5—17 §
(Kuten HE)

4 luku
(*Poist.*)

18—67 §
(Kuten HE:n 23—72 §)

68 (73) §

Siviilipalveluksesta kieltäytyminen

Siviilipalvelusvelvollinen, joka jättää saapumatta tämän lain 3 §:ssä tarkoitettuun peruskoulutukseen tai työpalveluun, lopettaa sen tai ilmoittaa kirjallisesti kieltäytyvänsä siviilipalveluksesta, on tuomittava siviilipalveluksesta kieltäytymisestä vankeuteen ajaksi, joka vastaa puolta hänen jäljellä olevasta palvelusajastaan. Tuomio voidaan määrätä ehdollisena. Ehdollisen tuomion valinnassa noudatetaan rikoslain 6 luvun 9 §:n 1 momentin määräyksiä. Koeajaksi määrätään jäljellä oleva palvelusaika.

(2 ja 3 mom. kuten HE)

69 (74) §

Siviilipalvelusrikos

Siviilipalvelusvelvollinen, joka hänelle määrätystä kurinpitorangaistuksesta huolimatta edelleen olennaisesti laiminlyö 37 §:n mukaisen palvelusvelvollisuutensa, on tuomittava siviilipalvelusrikoksesta vankeuteen ajaksi, joka vas-

taa enintään puolta hänen jäljellä olevasta palvelusajastaan. Tuomio voidaan määrätä ehdollisena. Ehdollisen tuomion valinnassa noudatetaan rikoslain 6 luvun 9 §:n 1 momentin säännöksiä. Koeajaksi määrätään jäljellä oleva palvelusaika.
(2—4 mom. kuten HE)

70—74 §
(Kuten HE:n 75—79 §)

75 (80) §

Siviilipalveluksesta kieltäytymistä ja siviilipalvelusrikosta koskevat erityissäännökset

Edellä 73 tai 74 §:n nojalla tuomitun rangaistuksen sijaan ei saa määrätä yhdyskuntapalvelua. Vankeusrangaistus tuomitaan täysin päivin. Vankeutta voidaan tuomita vähemmän kuin rikoslain (39/1889) 2 c luvun 2 §:n 2 momentissa säädetty vähimmäisaika.

(2—4 mom. kuten HE)

76—99 §
(Kuten HE:n 81—104 §)

100 (105) §

Siirtymäsäännökset

(1 mom. kuten HE)
(2 ja 3 mom. *poist.*)
(2 ja 3 mom. kuten HE:n 4 ja 5 mom.)
(6 mom. *poist.*)
(4—6 mom. kuten HE:n 7—9 mom.)

Helsingissä 2 päivänä marraskuuta 2007

Paavo Arhinmäki /vas